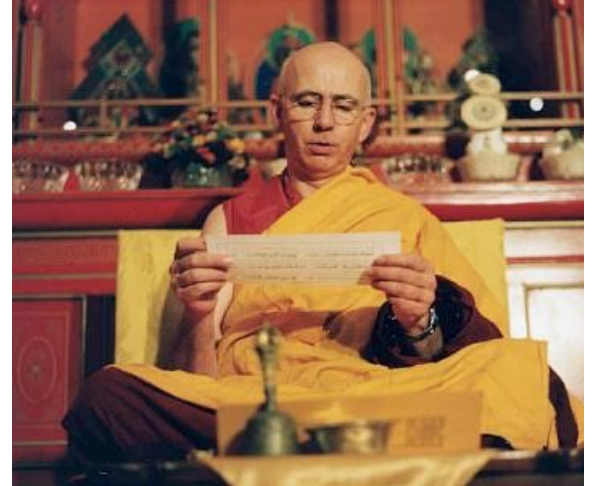

HVOR DUMT!

Lama Tendar Olaf Høyer, da han endnu var munk, ved ritual i 2000 >

De første 4 artikler (med nummer) er tidligere trykt i Dialogcenterets blad, *Den Ny Dialog* sidst i halvfemserne. Dialogcenteret, som beskæftiger sig med ny-religiøsitet, sektarisme og guru-bevægelser, er en kristen missionsforening, så artiklerne har et særligt kristent perspektiv bortset fra siden om meditation, som er revideret i 2001 til kursusbrug. Der har i årenes løb foregået en interessant dialog i dette regi, som jeg har deltaget i.

EN UDVIKLINGSHISTORIE

Jeg har lige været inde at se "7 år i Tibet", og jeg græd over al den dumhed, som filmen viste. Heinrich Harrer er i filmens første del en rigtig dum ledsager for alle mennesker, som han er sammen med. Han er stolt og selvoptaget og på samme tid ude af stand til at stole på andre. Det havde han jo nok sine grunde til, men hvor dumt! Han blev en lidelse for sine omgivelser. Da han ankommer til Tibet (efter mange strabadser) oplever han en indføling og medleven, som han mildest talt ikke er vant til. Det skal nævnes, at det ikke er hvem som helst han møder. Hans første kontakt er familien Tsarong, som var højt kultiverede og veluddannede i Buddhismens fortræffeligheder, mens de samtidigt var stærkt interesserede i Vestens kultur og hvad denne kunne berige den tibetanske med af gode fornyelser. De var også helt igennem retskafne folk. (Jeg kender til disse forhold fra mange andre kilder end filmen). Tsarong tilhørte den herskende klasse og ønskede en modernisering af det middelalderlige Tibet, så det kunne modstå kineserne, men ak, det tibetanske Vatikan ønskede ikke moderniseringer og førte gennem trediverne og fyrrerne en politik, som sikrede, at der ingen modstand var mulig, da kineserne endelig angreb i 1950. Filmen går ikke i detaljer, men giver udmærket stemningerne.

Heinrich Harrer møder derpå Dalai Lama, som dengang blot var teenager og meget nysgerrig, indkapslet, som han var, i religiøst ritual og politisk formalisme. Tænk at leve sin pubertet i cølibat! Hvor dumt!

Det er nemt at finde og genkende dumhederne i andre kulturer, og Tibet havde og har rigeligt af dem. Det er straks langt sværere at se sig selv i spejlet. Vor helt Henrik bliver imidlertid overvældet af den tibetanske følsomhed og ender efterhånden som et varmt menneske, som har fundet sig selv og givet slip på sin germanske stivhed. Med andre ord en udviklingshistorie, som har fortjent den storladne opsætning, som filmen er. Her er naturscenerier, som vi vist ikke er vant til i Danmark eller ret mange andre steder på denne planet.

Jeg fik nævnt, at Heinrich Harrer havde sine grunde til at være, som han var. Hans livshistorie viser så, at disse grunde ikke var gode nok og at der er andre grunde, som er meget mere vægtige, til at blive et godt menneske. Imidlertid kendte han dem ikke, før han havde gennemgået sin udvikling. Er det ikke lidt dumt? Når vi nu alle allerede **ER** Buddhaer, som enhver veluddannet buddhist ved, hvorfor så al denne dumhed? Skal den sætte kolorit på tilværelsen, fordi det ellers ville være kedeligt at leve? Det pudsige er, at skønt vi fødes som Buddhaer, opdager vi det ikke, i hvert fald ikke før vi har gået en gruelig masse igennem.

Det er den grundlæggende dumhed, som den defineres i Buddhismen, at vi ikke opdager vores iboende natur som oplyste væsner. Det vil på det praktiske plan sige, at vi ikke genkender vores "næste", vores medskabninger som en del af os selv. Vi genkender ikke verden som noget, vi laver i vores "eget billede". Vi genkender ikke os selv som en mental fiktion eller identifikation med blot en del af vores virkelige væsen. Vi tror alt for meget om os selv og verden og ved alt for lidt, og tvivler alt for lidt på vores egne fortolkninger og billeder. Alt hvad vi oplever, sker inde i vores eget hoved, for nu at bruge en metafor. Vi aner ikke, hvad der sker udenfor.

EN FILOSOFISK DUMHED

I den vestlige tradition er dette emne blevet behandlet i nogen dybde af Spinoza og Leibnitz, imidlertid ikke uden en kraftig metafysisk overbygning, som stammer fra, hvad man plejer at kalde "skriftlig autoritet" - altså Biblen. Med Den Hellige Skrift i hånden kunne disse filosoffer så hævde, at verdenen alligevel eksisterer, fordi det står der i Biblen, at den gør. Det var nogle af Oplysningstidens bedste filosoffer disse to, og de reagerer netop på Hinduismens og Buddhismens filosofier, som begyndte at blive kendte allerede dengang (altså, kendte her i Vesten). Kant førte disse ideer videre med sine tanker om *noumenon* og *fænomen*. Det er som om, at videnskabelig tænkning aldrig er kommet videre ad disse baner siden da. I retrospekt ser disse filosofier lidt dumme ud, fordi deres udgangspunkt er forkert. **I Buddhismen er der ikke nogen metafysik.** Det er nemlig en græsk tanke, som er unødvendig i Buddhismen.

Den Buddhistiske tanke ville være, at hvis der både er noget fysisk og noget metafysisk, må disse to være det samme sted. Den ene ting kan måske fylde noget mere end den anden, men de må have et fælles område på et eller andet punkt, og de må begge befinde sig indenfor en større ramme, som er sindet selv, eller ånden, som man ville have sagt det i gamle dage. Det fysiske, vil den gode buddhist sige, er vores sansninger. Det kan godt være, at det fysiske er andet og mere end vores sansninger, men i så fald kender vi ikke noget til det. Når vi bruger instrumenter, som f. eks. kikkerter og mikroskoper, udvider det vores sansninger, d.v.s. at vi sanser flere ting end vi ville have gjort uden disse udvidelser. Metafysik er så ikke-sanselige oplevelser.

I det Vestlige verdensbillede har man traditionelt arbejdet med begreberne *krop, sjæl og ånd*, og man har forestillet sig, at de eksisterer på hvert deres niveau med nogle dertil hørende naturlove. I Buddhismen forestiller man sig begreberne *krop, tale og sind* som dimensioner - ikke i verdensrummet - men i livsrummet, der hvor vi lever vores liv. Inddelingen er ikke mellem væsensforskellige sider af vores liv, men mellem forskellige typer af *handlinger*. Man udfører ydre handlinger med kroppen, kommunikerer indre stemninger med talen, og

udfører *tænkning* i sindet. I den traditionelle kristne tænkning har man opereret med kroppen og sjælen som kritiske områder, hvor synden kan friste, mens *ånden* er redbon, er ren, altså uden synd. God Kristendom har derfor drejet sig om at tæmme krop og sjæl i de sidste to tusinde år. I Buddhismen derimod siger man, at det er ånden, som er rådden eller forurennet - den er forurennet af *dumhed* eller *ubevidsthed* om sig selv. Ånden forstås her som sindet. *Sindet forstås som enheden af oplevelser, processer for oplevelse samt opleveren, den, som har oplevelser.* Ud fra dette grundsyn kan det være lige meget om der er fysik og/eller metafysik. For os, som lever livet, er der blot oplevelser af det ene, det andet eller det hele. Hvis der ikke er oplevelser, er der heller ikke noget at tale om, begribe eller stole på.

En metafysisk enhed, som ikke kan opleves, er ikke alene tvivlsom. Den kan ikke bruges til noget, i hvert fald ikke til det buddhistiske formål, som er at fjerne al elendighed. Man siger nemlig, at roden til al elendighed er dumheden. Der mange måder at være dum på, men de har alle en fælles rod, nemlig *dualisme*. I Buddhismen tænker man her på illusionen om, at det, man oplever, er forskelligt fra ens eget sind. Man *afviser ikke*, at der er noget udenfor sindet, hverken fysisk eller metafysisk. Man *afviser*, at det, man *oplever*, eksisterer udenfor ens eget sind. *Alt*, som vi oplever, er i vores eget sind, også de sansninger, som vi anser for at være verden og de andre levende væsner. Åndelig praksis handler om at give slip på sådanne identifikationer og åbne sig (eller åbne sit hjerte) for hele denne verden og alle disse væsner, som jo åbenbart befolker ens eget sind, skønt man troede de boede udenfor. Der bor jo nok også nogen udenfor. Dem oplever vi imidlertid aldrig, sådan rigtigt sådan som *de selv* har det. Vi oplever kun det indtryk, som skabes i vores eget sind. Det er det, som er så dumt. Vi når ligesom aldrig rigtigt de andre. Vi omfavner skygger i vores eget sind, indtil vi bliver i stand til at glemme os selv, d.v.s. giver slip på vores identifikationer og fordomme om andre og verden.

DE DUMME FØLELSER

Det dumme ved det hele er, kan man sige, at basis for en sådan opgaven består i at give slip på vores identifikationer om, hvem vi selv er og de tilsvarende fordomme, som vi opretholder om os selv, men vi moderne mennesker lever i en teknologisk indpakning og er således fremmedgjorte fra naturen, og vi lever en økonomisk indpakning, som fremmedgør os fra vores umiddelbare naboer og medborgere, så egentlig må vi først *finde os selv*, altså vores egen umiddelbare følsomhed, oprindelige sanselighed og "*nøgne*" tænkeevne, *før* vi vil være i stand til at glemme os selv. Det er det moderne menneskes terapeutiske problem. Vi lever i en slags babylonsk fangenskab. Vores følelser er dybest set gearret til at leve i stammefællesskab. Noget sådant findes ikke rigtigt mere her i Vesten. Nu har vi blot subkulturer, hvilket jo også gælder de kristne menigheder. Det kan aldrig blive det samme som at leve i en stamme. Desuden kan vi ikke vende tilbage til et "naturligt" stammefællesskab. Vi lever i et samfund, som er en slags gensidigt forsikringsselskab, hvortil vi betaler penge for at være dækket ind, hvor vi før søgte sikring i mere direkte fællesskaber med "rigtige" mennesker, vore naboer. Individualisme betyder i denne sammenhæng retten til at ignorere de andre, hvilket er dybt utilfredsstillende for vores følelsesliv. Det er i denne sammenhæng, at vi har brug for at finde os selv for at blive i stand til at glemme os selv. At glemme sig selv er essensen af åndelig praksis. Så er det bare ærgerligt, at vi har indrettet vores samfund så dumt.

Bør vi da energisk bekæmpe dumheden? Tja, det vil nok være det aller dumme at gøre. Det vil blive en ny teologi eller buddhologi med nye identifikationer og fordomme til følge. Nej, vi bør energisk bekæmpe ondskab. Ondskab er at glemme de andre. Nu kan man jo gå hen og glemme så meget, men ondskab er at tilføje andre skade. Det er værst, når det er overlagt; knap så slemt, når det er uforudset (altså mængden af skaden), og ikke så slemt, når skaden er tilfældig og uoverlagt, men vi bør altså sætte ind mod vores egen *hensynsløshed*, som opstår af føromtalt dumhed. Det vidunderlige er, at ikke alene er dumhed en følelse, vores hensynsløshed er også emotionel og tager form af begær, stolthed, misundelse og vrede, og endelig, vores samvittighed og evne til kærlighed er ikke blot en følelse, de er lavet af det samme råstof som hensynsløsheden og dumheden, nemlig den rene lidenskab. *Passion* hedder det på

latin, fransk og engelsk og det er som bekendt også navnet på et yndet kristent motiv. Når dumheden bliver oplyst, forsvinder sindets mørke; hvad der før var hensynsløshed, er nu blevet til ren intuition, hvorfra informationerne bare strømmer, og lidenskab bliver frigjort fra sine bundne energibaner og bliver til ren medfølelse eller barmhjertighed, vitalitet og inspiration.

Nu kan vi jo så (forhåbentlig) standse forureningen og skadeforvoldelsen, som kommer fra os selv og således nå et stykke ud på den åndelige landevej, men hvordan går vi til sindets subtiliteter omkring identifikationer og fordomme? Hvis vi kender noget til vores følelser, véd vi allerede, hvor vores grænser går. Uanset hvor kloge og vise, vi selv synes, at vi er, så vil vi næsten automatisk identificere os med vores følelser, blot de er stærke eller intense nok, eller når folk tramper tilstrækkeligt kraftigt på vores fordomme. Vejen frem er derfor ikke formaninger, men tålmodighed. I Buddhismen er der gjort et stort nummer ud af det her. Tålmod er ikke blot at finde sig i alt muligt. Det er også at sætte energisk ind mod ondskab, både hos sig selv og andre. *Tålmod er at sætte andre før én selv.* Sådan defineres det i Mahayana. Forudsætningen for et sådant tålmod er vågent nærvær af en særlig slags. Det hedder *drenpa* på tibetansk og kan opdeles i to. For det første et nærvær, som blot sanser nuet og ikke forsvinder i tankestrømme eller fantasier. Det sanser også stemninger og følelser, men det registrerer dem blot; der er ingen bedømmelse, det vil sige, det er der vel automatisk, men sådan automatisk bedømmelse lader man blot sejle rundt i sindets spejlgalleri, mens man fortsætter sin sansning af nuet. For det andet et nærvær, som husker Buddhas Lære. Ikke udenadslære eller punkt for punkt lærdom, men meningen, altså en ihukommelse. Denne type teknik eller praksis vil til daglig konstant bryde sammen. Det er uundgåeligt. Man vil ikke kunne holde balancen. Man griber da til at praktisere tålmodighed med sig selv. Derpå praktiserer man tålmodighed med andre som overfor beskrevet.

Denne proces tager mange år. Bevidsthed gror meget langsomt. Oplysning, derimod, vil altid være et umiddelbart gennembrud, en pludselig indsigt med hele ens væsen, så at sige. Grunden til det er enkel. Når vi ingen begreber har, begriber vi intet. Begrebsdannelser er mønstre i sindet, som mere eller mindre lever deres eget liv eller kører deres eget løb,

når først de er sat i gang. Det er derfor at man taler om "livshjulet" og "Dharmahjulet" (= Buddhas Læres hjul). Der skal noget til, en bevidst handling for at sætte livshjulet i bevægelse. Del forklares traditionelt med *årsagskædens 12 led*. For at stoppe livshjulet drejer Buddha Lærens hjul, som drejer modsat livshjulet. Med andre ord er Buddhismen en samling værktøjer til begrebsdannelser, som neutraliserer dumhedens begrebsdannelser. Det vidunderlige er, at når processen er fuldført, skal også Buddhas Lære ødelægges, nemlig når den har gjort sit arbejde, værket er fuldbåret og håndværkeren lægger værktøjet til side.

Se det kunne være enden på historien, men, men og men - når sindet afklarer sig selv og bliver bevidst på stadig flere niveauer, vil det nærmest beslutte sig for, at det var så det, fordi det *føles* sådan. Uanset hvor intuitive følelser forvandlet til visdomssind end kan blive, så véd vi jo stadig ikke, hvad der måske eksisterer udover vores oplevelser - eller om der er erkendelser, vi ikke kunne have forestillet os. Man kan lukke sig inde i sin helt private virkelighed. Derfor må yogien gå ud i verden og prøve sin erkendelse af på omverdenen. Man kan ikke ønske sig til Paradis. Der er en social virkelighed, som vi må lade os dumpe ned i. Det er typisk, at først vil buddha-læreren foretage meditative tilbagetrækninger, derpå må hun eller han ud i den almindelige menneskelige verden. Hvor godt det forløber, varierer. Den tibetanske Lama i Norge, Lama Tollo troede frem til sin død, at Jorden både var flad OG firkantet. Den slags sker der måske ikke så meget ved, for som William Blake skriver: Jorden er ikke rund, den er heller ikke flad - den er en mark.

Kære læser, du vil nok kunne se nogle intelligente tanker i disse linier, og så undre dig. Hvordan kan vi lade os forblinde af vores egen måde at opleve tingene på? Ved at læse disse ord kan du komme på den tanke, at Gud måske eksisterer på måder, *som vi blot ikke har tradition for her i Vesten*, ikke? Og derfor er det så svært at forene videnskab og religion. Det er som om Middelalderens kristne Kirke forudsætter Guds eksistens et sted, hvor Han ifølge Videnskaben ikke kan være, nemlig i det Ydre Verdensrum. Man mente måske noget andet oprindeligt, da man indførte begrebet "himlen". Forblindelsen har to yderligere punkter udover den allerede omtalte eksistentielle. Der er en

politisk dimension, når først "Sandheden" bliver institutionaliseret i en social organisation, bliver den i reglen til en institutionel løgn. Der er også forblindelsens *totale* dimension, nemlig at vi styres af vores følelser, der som omtalt jo basalt er dumhed, som omklammer alt, vi oplever. Man viger derfor instinktivt tilbage fra at ændre på noget, med mindre man er dummere end flertallet tillader, eller bliver meget følelsesmæssigt engageret, f. eks. ved at blive eksponeret for en stor dosis kærlighed, åbenhed og inspiration.

Buddhisme er, om ikke hårdt arbejde, så *meget* arbejde. Det foregår mest ved meditation, som er et emne vi desværre ikke kommer ind på nu. Meditation er en opstilling af en eksperimentel ramme, hvori man bliver bragt i stand til at efterforske disse omtalte ting ved selvsyn, og som vil gøre én i stand til at opgive sine fordomme og identifikationer. Når man i denne eksperimentelle ramme har vænnet sig til at anvende Buddhas Lære, vil man blive i stand til også at gøre det i dagligdagen.

MAN TROR DET IKKE

Nu kommer det helt vidunderlige. Buddhisterne er de eneste erklærede idioter blandt verdensreligionerne. Vi mener at alle, skønt først og fremmest os selv, er dumme, og at det er årsagen til al elendighed. Buddhas Lære er De Fire Ædle Sandheder: elendighedens realitet, dens årsag, dens ophør og vejen til dens ophør. En buddhists trosbekendelse kunne lyde: *hvor er jeg dum!*

Lama Tendar Olaf Høyer, 1998.

Artiklen er nr. 1 i en serie på 4, først offentliggjort i Dialogcentrets blad, Den Ny Dialog i 1998.

Artikel nr. 2: En vase med sjæl

Artikel nr. 3: Det lyse sind

Artikel nr. 4: Meditation